

Τα πρώτα βήματα

Οι πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα με σχετική νομισματική σταθερότητα και ένταση της διεθνοποίησης της ελληνικής οικονομίας —αποτέλεσμα της ελευθερίας των εμπορικών συναλλαγών σε παγκόσμιο επίπεδο έως τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο— άρχισαν να δημιουργούν νέες προϋποθέσεις. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι και στη συνέχεια ο Α΄ Παγκόσμιος, με τις ανακατατάξεις που συνεπάγονταν, συμπλήρωσαν τις προϋποθέσεις για συστηματικότερη ανάπτυξη. Διαδοχικές εδαφικές προσαρτήσεις, συνακόλουθη αύξηση του πληθυσμού, άνοδος των εισοδημάτων και της κατανάλωσης, αδυναμία προμήθειας πρώτων υλών κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων, αύξηση των τιμών των προϊόντων, συσσώρευση πόρων στην Ελλάδα από τη μετανάστευση και τη ναυτιλία, σχετική άνοδος του μορφωτικού επιπέδου και επάνοδος στην πατρίδα μορφωμένων και εκπαιδευμένων στο εξωτερικό (κυρίως στην Ελβετία,¹¹ στη Γερμανία και στη Γαλλία) νέων, εύπορων επιστημόνων που προτίμησαν από ανάγκη ή επιλογή να ασχοληθούν με επιχειρήσεις αντί να επιδιώξουν τη σταδιοδρομία στην ανώτατη εκπαίδευση ή σε άλλους τομείς του Δημοσίου, αξιοποιώντας την οικογενειακή περιουσία τους, ήταν μερικοί από τους παράγοντες που δημιούργησαν ευνοϊκό κλίμα. Εμφανίστηκαν τότε οι πρώτες σημαντικές σε μέγεθος και εμβέλεια επιχειρήσεις σε νέους κλάδους, όπως η χημική βιομηχανία (λιπάσματα), τα τσιμέντα, τα βερνίκια και τα χρώματα, η ασετιλίνη (ανθρακασβέστιο), καθώς και σε συμπληρωματικές δραστηριότητες, όπως μηχανολογικές εγκαταστάσεις, οικοδομικές εργασίες. Εξακολούθησαν οι περισσότεροι από αυτούς τους επιχειρηματίες να διατηρούν τις διασυνδέσεις τους με τους ξένους φίλους, συμφοιτητές και, σύντομα, εταίρους, εξασφαλίζοντας συνέχεια στην ενημέρωσή τους, αλλά και στη

διάχυση τεχνολογίας και νέων μεθόδων, στην προμήθεια πρώτων υλών και στη διάθεση προϊόντων. Από την άλλη πλευρά, η Μικρασιατική Καταστροφή, τραγικό ορόσημο του ξεριζώματος και της εξαφάνισης ενός από τα ακμαϊότερα κομμάτια του εξωελλαδικού ελληνισμού, είχε και θετικές συνέπειες. Αν αρνητικό ήταν το αίσθημα εθνικής ντροπής και καταστροφής, θετική υπήρξε η τάση αναδίπλωσης που οδήγησε στην έναρξη μιας συστηματικότερης προσπάθειας εκσυγχρονισμού και ανασυγκρότησης, παρά τις αντιφάσεις και τα προβλήματα, καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου.

Η πολιτεία άρχισε να συνειδητοποιεί την παρουσία και τις δυνατότητες της βιομηχανίας μετά το 1909, τον ίδιο καιρό που ο βιομηχανικός κόσμος αποκτούσε τις δικές του οργανώσεις. Το 1907 είχε εμφανιστεί ο Σύνδεσμος Βιομηχάνων και Βιοτεχνών, διάδοχος του πρώιμου και βραχύβιου (1896-1899) Βιομηχανικού Συνδέσμου, ενώ το 1910 η κυβέρνηση Βενιζέλου ίδρυσε το υπουργείο Γεωργίας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, που μετονομάστηκε ένα χρόνο αργότερα σε υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Το 1912 ψηφίστηκε ο νόμος 4026 Περί των όρων ιδρύσεως βιομηχανικών εγκαταστάσεων, το 1914 εμφανίστηκε το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών και το 1917 πραγματοποιήθηκε με προτροπή της Κοινωνίας των Εθνών η πρώτη επίσημη απογραφή βιομηχανικών εγκαταστάσεων στη χώρα. Άλλες μερίδες επιχειρηματιών και επαγγελματιών οργάνωναν, επίσης, την ίδια περίοδο τη συλλογική εκπροσώπησή τους (π.χ. Ένωση Μεταλλευτικών και Μεταλλουργικών Επιχειρήσεων, Ένωση Ελλήνων Εφοπλιστών κλπ.).